

LLAW-LYFR YSGRYTHYRAWL

NEU

DDARLYNIAD EGLUR

O'R

ORDINHAD O FEDYDD.

Wedi ei amcanu er budd i bawb, a ddy-
munent atdeb Cydwybod dda tu ag at
DDUW;

A rhoddi 'Rheswm dros eu Ffydd ai Hymar-
feriad, gydag aeddfwynder ac ofn.

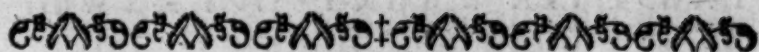
Cbwiliwch yr Ysgrythureau, Joan v. 39.

O WAITH

Y Parchedig Mr. SAMUEL WILSON,

Wedi ei Gyfaithu or 4da Argraphiad, or Saefnaeg.

Argraphedig ym MRISTO gan E. FFALLEY,
yn y Flwyddyn 1756.

Y RHAGYMATRODD.

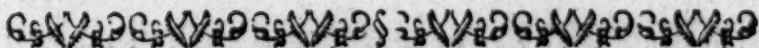
Y Zêl angbyffredin, ac a draethwyd allan or
Pulpud ar Argraphwasg, dros Fedydd-Plant,
megis Ordinhad o eiddo Duw, neu o awdyrdod
ddwyfol a diamheuol, am gosododd i ail edrych
dros y Testynau, trwy ba rai yr argyhoeddwyd
fi gynt ir gworthwyneb.

AG fel nâd wyf yn cofio i mi gyfarfod ac ūn
peth ar y Mattar yn gyfan gwbl yn y dull byn;
os nad yw yn fyddiol i ddim arall, fe ddichon
rhoddi hyfforddiad o ymosyniad ir rheini ac fydd
yn gwneuthyr gair Duw yn rheol oi ffydd au
Hymarferiad.

'MAE rhai nodiadau gwedi cael ei cymeryd o
Awdwyr diweddar; ond y rhan fwyaf yw 'r
farn a ffyrfaeis am y petbau byn ar yr amser
rhagddwededig.

Y CWBL ac fdd genrys iw chwanegu, nad
wyf ddim euog o gamddehongliad gwir-fodd o ūn
testyn; ond rhoddais yn ffyddlon yr byn ac yr
oeddw'n i yn ei farnu i fôd yn feddwol gwirione-
ddol yr Yspryd Glân; i nodedd a bendith pa ūn yr
wyf yn oftyngedig yn ei orckymmyn.

S. W.

Llaw-Lyfr Ysgrythyrawl, &c.

 Fôd Bedydd yn *ordinhâd* o eiddo JESU GRIST, a ganiattair gan y cyffredinol-rwydd or rheini ac fydd yn galw ei hunain yn Gristianogion. Ai fôd o *ddefnydd parhaus* yn Eglwys Dnuw, a ymddengis oddi wrth * natur yr *ordinhâd* pan ei jawn ddeallur, ac addewid Pen goruchel yr Eglwys i'w weinidogion yn y gweinidogaethiad o honi; *wele yr ydwyf fi gyda chwbi bob amser, ie byd ddinwedd y byd.*

Ag fel y gwahaniaeth yr *ordinhâd* hon oddi wrth eraill yn ei thertyniad i weinidogaethiad unigol, heb ail adroddiad; dylem gymmeryd gosal mawr ein bôd yn gwneuthur yn gytynol a meddwl CRIST ynthi; yr hyn a ddylt ei gyflawnu ond ūn waith yn mywyd y Crillion; a ddylai gael ei wneuthyr yn jawn.

Diau, fod dynion yn dueddol i redeg i eithafodd; mae'n bosibl y gall rhai wneuthyr yn *ormod* o Fedydd, gan synied ei bod yn *ordinhâd* ag fydd yn adgenhedlu neu'n cyfawnhau, ai fôd yn golchi ymaith cuog: wydd pechod gwreiddiol, a bôd troglwyddiad o rās yn cydfyned ag ef yn wastadol. — Fe all eraill dybiaid mor wael am dano megis defod amgylchiadol neu brawf o

A 2

ufydd dod

* Cydaabyddiaeth arbennig o'r gogoniant dwysol, ac ufydd-dod proffessedig i awdyrdod y Tâd, y Mâb ar Ysbyd, gydag adgofiad diolchgar o gladdedigaeth ac adgyfodiad ein HARGLWYDD JESU GRIST; yngolwg pa ūn y chwenychem farw i bechod a byw i sancteiddrwydd.

ufydd-dod i orchymyn pendant yn unig-gydag y chydig, os dim, o feddwl ysprydol.

Ac nid yw dynion, ie dynion dâ a dyscedig, yn ymrannu llai ynghylch y *Deiliaid* ar *Dull* o'r ordinhâd sancteidd hon. Pe byafflau hyn yn deilliaw oddi wrth dywyllni y geiriau y'mhâ rai ei datgyddier, fe alleu gario ymddangosiad o fessur o gabal ar ddoethineb y gosodwr cyfraith; gan ei bôd yn ddyledswydd ag y tŷdd o bwys cyffredinol, y'mhâ ûn 'mae gan y Cristion gwaelaf gymmaint o hawl ar dynion or dysgeidiaeth ar deall mwyaf: Ond os iw yn ymddangos na fy Duw'n fyr yn y Mattar hyn, a bôd yr hanes ysgrythrawl o hono mewn geiriau o ystur penderfynol, a hawdd ei deall; pâ dywyliwch benna a ddychon berchnogi ein meddyliau, mid oes gennym ûn Lle i ymrŷffon a datgyddiad.

'Mae'n awr yn agos i ddêg mlynedd a'r hugain er pan y chwiliais i gyntaf i'r mattar hyn: "Ac yr wyf yn siccer nad allai ûn fyned ar ei ymbsfyniad gyda dymyniad mwy difrifol yw gael ar yr ochor or *urfer gyffredin*; fy hôll gyfeillach am disgwyliadau yn gogwyddo yn grŷf y ffordd honno.

Y drefen a gymerais oedd, yr wyf yn gobëithio mewn ymddibeniad ar Duw, cyfarwyddyd pâ ûn a attolygais yn ddifrifol, i gasglu yr hôll dystiolaeth allan or Ysgrythur: I ystyriaid yn ofalus bôb than yn wahanol, fel y cawn wybod beth oedd ei ewyllus dâ a derbyniol yn y gwafanaeth hyn.

A phá ûn ai cawn yn happus gyrraedd y dîben dymynol neu beidio, yr wyf yn cosio y mi gael heddwch mawr yn uniondeb y penderfyniad. Yn gyfatebol, gan edrych tu ar Nefoedd, mi osodais fy hŷn y chwilio'r ysgrythurau.

Y cwekynau om blaen oeddent.

Pâ ûn ai rhai crediniol neu bersonau'n professu ffydd ac edifeirwch yn unig, neu y rhai creduniol ai hiliogaeth naturiol, neu fabanod yn y cyffredin oedd ddeiliaid cymmwys o Fedydd.

A phá ûn ai dull y gweinidogaethiad oedd trochiad, neu danhelliad neu dywalltiad; neu ynteu yr ûn y fynit yn ddiwahaniaethol.

Gan

Gan ystyriaid fod Bedydd yn ordinhad briodol i'r orywchwyliath efangylaidd: Mi ai tybiais yn swyaf naturiol i ddisgwyl yr hanes am dano yn y testament newydd. Yn gyfatebol, mi ddechreuais ar ehangyl St. Mattheu; ac yn y 3^{ed} penod mi a gyfarfyddais ar ddisgrifiad canlynol o Fedydd Joan. Ac yn y dyddiau hynny y daeth Joan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffeithwch Judea, a dywedud, edifarberwch; canys nesodd teyrnas nesodd. Yna'r aeth allan atto i'r Jerusaleml, a holl Judea, a'r holl wlad o amgylch y Jorddonen: A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Jorddonen, gan gysgu eu pechodau. A phan welodd efe lawer o'r Phariseaid ac o'r Saduceaid yn dyfod i'w fedydd ef, efe a ddywedodd wrthuni hwy, O genhedlaeth gwiberod, paw a'ch rbag-rybuddiodd, &c. Dygwch gan hynny ffurwythau addas i edifeirwch; Ac na feddylwch adywedud ynnoch eich hunain; Y mae gennym ni Abraham yn Dada ni, &c.

Ymma y cefais fod gan Joan gomissiwn enwedigol wedi ei gael, i bregethu a bedyddio.

Mae iwm ei weinidogaeth oedd, yr athrawiaeth o edifeirwch, trwy'r olwg o agos ddyfodiad y Messias: Edifarberwch, canys nesodd teyrnas nesodd.

Fod ei lwyddiant yn anghyffredin iawn, torfeudd yn canlyn ar ei ol, yw wrando yn pregethu ac yw gael eu bedyddio ganddo; Jerusaleml a holl Judea, ar holl wlad oddi amgylch.

Y lle oi bregethiad oedd y disseithwch, ac oi fedyddio, a fon yr Jorddonen.

Y weithred oedd, bedyddio.

Tymmer y meddwl ac ofynit yn y deiliad oedd edifeirwch, ar cyfryw edifeirwch ac a ddygai allan ffurwythau da; ar lle y byddai hynny yn eila, nad oedd eu perthynas i Abraham megis tad, ddim yn rhoddi hawl i'w fedydd ef. — Hyn oedd yn ymddangos i mi i fod iwm yr hanes; ac nis gallwn lai na dala sylw.

Nad oes dim fôn i fod plant yn cael ei dwyn gan eu rhieni at Joan.

Nag ūn gair ei fod ef yn ei bedyddio hwynt.

Na dim hyfforddiad o hyn i'w rhieni, megis dyledswydd i gael ei chyflawni yn ol llaw ganthunt hwy, mewn canlyniad oi bod yn cael eu profelino i'w athrawiaeth.

wiaeth. Nag ūn amnaid am dywalltu neu daenallu : Ond bôd *Joan* yn bedyddio 'r bobl yn ason yr *Jorddonen*, ai fôd yn gwneuthur hyn ar eu hedifeirwch, neu proffes o hynny.

Mor belled a hyn mae 'r prwff dros fedydd mewn oedran, mi aethym yn y blaen i ystyried bedydd ein HARGLWYDD, megis ac y discryfier yn yr ūn ben. Adnodau 13, 14, 15, 16. *Yna y daeth yr JESU o Alilea i'r Jorddonen at Joan, i'w fedyddio ganddo. Eithr Joan a orafunodd iddo ef, gan ddywedyd, y mae arnaf fi eisiau fy medyddio gennyti, ac a ddeui di attaf fi? Ond yr JESU a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awr hon; canys fel byn y mae 'n weddus i ni gyflawnu pob cyfiawnder. Yna efe a adawodd iddo. A'r JESU wedi ei fedyddio a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr, &c.*

Yma y dalies sylw, na ddarfu i'n Jachawdwr ddanfôn at Joan, i ddyfod ai fedyddio ei; ond a aeth ei hūn o Alilea i'r Jorddonen, y lle yr oedd Joan yn bedyddio; iddo gynnig ei hūn megis deiliad, — Joan, yn deall ei orywchogoniant, fydd yn pallu'n llednais. Mae ein Harglwydd yn sefyll arno, megis rhan o'r cyfiawnder ac oedd yn weddus iddo gyflawni. Joan ai bedyddiodd, ac fel mae Marc yn dywedyd yn eglur, yn ason yr Jorddonen; ac oddi wrth y dywediad ei fôd yn myned i fynu o'r dwfr, mi a benderfynais mae tŵy drochiad ydoedd.

Mi a ddaliais sylw ar wahaniaeth rhwng hwn ar hanes blaenorol. *Yma nid oedd dim pregethiad o ran Joan, dim edifeirwch yn ofynnol, neu yn cael ei broffesu gan ein Harglwydd o flaen bedydd; yr oedd mawredd a phurdeb ei berson yn gwneuthur yr rhain yn ddiangentheidol; yr oedd ganddo yr enneiniad mwyaf gwerthfawr o eiddo 'r Ypryd Glân; yr oedd yn sanctaidd, diddrwg a dibalogedig. — Etto fe ymddangosodd a Zêl fawr i gyflawni y ddyledswydd; ac mi a fernaais ei fôd yn llefaru megis pen yr eglwys, a siampl ei bobl, pan y dywedodd, fel byn y mae 'n weddus i ni gyflawnu pob cyfiawnder.*

Y lle nesaf a ymgynghorais ac ef oedd. Math. xix. 13, 14. ai gydmaru a Marc x. 13. a Luc xviii. 15.

Yna y dygwydd atto blant bychain, fel y rhoddai ei ddwylo arnuni, ac y gweddai: A'r disgyblion a'i ceryddodd

bwynt. A'r JESU a ddywedodd, gadewch i blant bychain, ac na waberddwch iddunt ddyfod attaf fi: Canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nesoedd.

Hyn a glywais i'n fynych ei goffau y'mlhaid bedydd Plant, a chan hynny, er na chefais y gair *bedyddio* yn y testyn, mi fernais yr haeddau ystyriaeth enwedigol.

Ar peth cyntaf a ddaeth om blaen, oedd *Dymyniad* rhieni neu gyfeillion y plant hynny, neu'r hyn yr oeddunt yn eu olygu tryw eu dwyn at Grist; a'r efangylwr *Matheu* sŷdd yn dywedyd, oedd, *fel y gosodai ei ddwylo arnunt, ac y gweddiai.* *Marc* a *Luc* a ddywaid, *fel y cyffyrddai a bwynt*; ac nid oes ūn o honunt yn rhoddi'r hanes leiaf oi *Dymyniad* ai deisyfiad iddunt gael eu bedyddio.

Yna mi a ystyriais ymddygiad ein *HARGLWYDD* ar yr achos hyn; ar testyn a ddywaid iddo ei cymeryd *bwy* yn ei freichau, *gosod ei ddwylo arnunt, ai bendithio bwynt, hyn*, a dim 'chwaneg, a wnaeth ein *HARGLWYDD* ar 'r amser hwn, mor belled ag y gallwn gael, wrth gydmaru yr efangylwyr.

Hyn am harweiniodd i ystyried *anewyllysgarwch* y discyblion i'r plant hyn gael eu dwyn atto, ac anfodlonrwydd ein *HARGLWYDD* a arwyddocaer wrth ei gerydd iddunt, *gadewch i blant bychain ddyfod attaf fi, canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nesoedd.*

Nid yw rheswm y Discyblion am ei gwrthsefyll wedi ei ofod i lawr: Mi dybais nas gallasai fod oddi wrth *anewyllysgarwch* i fabanod gael ei *bedyddio*, pe buassan hynny yn arfer *Joan* neu yn *Ewyllys* dalcuddiedig eu Meistr. Braidd y gallasant fôd yn euog o hyn; ac nid yw ein *HARGLWYDD* yn cymmeryd y sylw lleiaf o hono yn ei gerydd: Mae'n debygol eu bod yn anesmwyth o herwydd ei fod yn cael ei rhwyfiro i fod yn wasanaethgar i fatterion yr oeddent yn farnu o fwy o bwys; ond pa wedd y bu h, n. yr ydym yn deall iddynt gael eu ceryddu, ar rheswm a roddwyd oedd. *Eiddo 'r cyfryw rai yw teyrnas Nesoedd.* — Ymma yr ystyriais fôd 'n rhaid i deyrnas nesoedd arwyddocau, y deyrnas o rās, neu o ogoniant.

Ac yn gyntaf, mi ddechreuais ynghylch teyrnas grās, ac a ganfsum yn fuan, fod yn rhaid i honno fod yr eglwys

glwys anweledig neu'r gymanfa gyffredinol or cyntaf-
anedig enwau pa rai sydd yn 'scrifenedig yn y nesoedd,
neu ynte, eglwysydd enwedigol wedi eu fesydlu 'nol
trefn yr eſengyl; canys ni allwn i ddeall am eglwys
genhedlig dan orchwyliaeth y testament newydd. Yn
gyfatebol, mi a ddygais fabanod at bob un o'r rhain,
gan geisio dyfod at y Gwirionedd.

Am yr eglwys anweledig, yn cynnwys yn unig, fel
yr oeddwn ni yn gwled, etholedigaeth grās, mi fedd-
yliais pa ūn ai pawb, neu prwy ymmise babanod sydd
ran o honi, sydd wybodus i Dduw yn unig; a chan
fod hyn yn beth hollol ddirgel nis gallafwn weled pa
wedd y gallafau roddi yddynt hawl i fedydd.

O ran eglwysydd neulltyol, nid oedd yn ymddangos
fod babanod yn cael eu harddel ai trin fel Aelodau; ac
nis gallwn i ddeall eu cymmwysserau i fod yn aelodau,
yr hyn a dybygid i gael ei sylfaenu yn y testament
newydd, ar gytyndeb datcanedig y seintiau mewn
egwyddor a phrosiad.

Yna mi ystyriais deyrnas gogoniant, yn gynwyledig
yn y weledigaeth wynfydedig, at mwynhad o Dduw.
Ac ymama mi gefais yn fuan fod fy Nymyniadau yn
myned tuhwnt i ddatcuddiad, ac yn y diwedd a or-
fum adel babanod yw frenhinol drugaredd ef, yr hwn
yw barnwr y ddaiar, ac nis gwna ddim ond yr hyn
sydd uniawn. Ac ni allwn weled ar y dŵb ei bod yn
cael eu derbyn all i'r Deyrnas honno; am ba beth nis
gallwn gael un sicrwydd 'serythurol fod ganthynt hwy
hawl i fedydd wedi ei brofi, heb areb neullthol Goso-
dw'r cyfraith yr eglwys, ned ryw gysylltiad anghen-
rheidiol rhwng yr ordinhad honno, a bywyd tragwyddol.

Yn mysyrio ar y pethau hyn mi a edrychais ychydig
ymbellach, a chefais yr anhawddra wedi ei symmyd yn
glau, ar geiriau, *iddo r eysfyrw rhai yw teyrnas hysoddd*
yn cael eu heglurhau; hynny yw fel y mae ein HAR-
GLWYDD yn chwanegu, *yn wir meddaf i'chwi, prwy dyn-
nag ni dderbynio deyrnas Duw fel dyn bath, nid a ese i
mewn iddi.*

Gwelais yn awr fod ein HARGLWYDD yn llefaru am
dymner, ac nid yn unig am bersonau plant; ar hyn am
cadarnhaodd yn fawr, oedd, lle cyfatebol yn *Marb.*

xviii. 2, 3. Ar JESU a awddat atto fachgennyn, ac ai gofodda yn enanol bwynt, ac a ddywedodd, yn wir y dywedaf i chwi, eiddilwr eich troi chwi, ach gwnentbur feb plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd. Gan chwanegu prwy bynnag gan bynny ai gofyngo ei hunan fel y bachgennyn bawn, bawnw yw'r mwyaf yn nheyrnas nefoedd, a phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, am derbyn i; a phwy bynnag a hwyfiro an o'r rhai bychain hyn a gredant yn-nof, da fyddai iddo pe crogid maen melyn am ei wddf, ai foddli yn eigion y môr.

Yma mi a gydmarais y getriau o dderbyn CRIST, a derbyn an or rhai bychain hyn, yn gwneuthyr profes oi enw ef, ar rhai bychain yn credu yntbe, gyda'r natur ddychrynlyd o'r bwgwth am eu rhwyfiro; ac nis gallafwn weled pa fodd y gallafid gymhwyfo y rhain at wir fabanod, ond oedd nt oll wedu eu jawn gymhwyfo at gristnogion jeungach a gwanach.

Wedi'r cyfan, ar ol yr ymosyniad mwya manol, nis gallfwn gael yn y Testynau ddim yn perthyn i fedydd. Ac nis gallfwn lai na meddwl, pe buafau ym mhwyrpas ein HARGLWYDD i fabanod gael eu bedyddio, y buafau yn gadel yr arfer heibio, neu ryw ymadrodd, yn ei gylch, ar achlysyron, ac a dybygid oeddynt yn ei arwain mor naturiol i hynny.

Gan sethu yn fy ngobaith am mlygiad yma o fedydd plant, mi a frysiais at y commisiwn a gaer yn Math. xxvii. 18, 19, 20, gan ei gydmaru a Marc. xvi. 15. 16.

Rhoddwyd i mi bob awdurdod yn y nef ac ar y ddaear. Ewch gen bynny, a dyfgrwch yr hell genbeddod, gan eu bedyddio bwy yn enw y Tad, a'r Mâb, a'r Ysryd Glân; gan ddyfgru iddunt gadau pob peib a'r a orchymymnais i chwi. Ac wele, yr ydwyf fi gyd a chwi bob amser byd ddiwedd y byd.

Gwedi m taro ac awdurdod gorywchaf yr JESU adgyfodedig, mi fernaais oddi wrth arbenigrwydd y rhagymadrodd, fôd yn rhaid iddo fod yn dairmig tra ebristatwn i chwanegu, cyfnewid neu gymeryd ymmitb oddiwrth y gorchymmyn sanctaidd. A chydâ meddwl, gobeithio, wedi fy meddiannu, gan barch i'w fawredd, mi aethym i fysyrio ar y gorchymmyn. Yma y cerais,
mac'r

mae'r personau y rhoddwyd y commissiwn iddunt oedd yr Apostolion; y rhai er cymmaint godidawgrwydd eu caracter, a neilltaylorwydd eu henneiniad canlynol, nid oeddent i wneuthur, ond cyboeddi; ac eglurhau cyfreithiau CRIST. Hynny, a hynny yn unig, a dderbyniasant gan yr ARGLWYDD, yr oeddent yw gyhoeddi i'r eglwys. Ac oddi wrth natur y ddyledswydd a rwymmer, a chyrhaeddiad yr addewid *sef byd ddiwedd y byd*, mi fernaist i fod holl weinidogion 'r Efengyl yn gynhwysedig ya y commissiwn.

Y ddyledswydd rwymedig, neu'r gwasanaeth yw gyflawnu oedd, dysgu a bedyddio. Neu, fel ag y deallais, i wneuthur dysgublion trwy eu dysgu, (canys nis gallwn feddwl am ūn ffordd arall) ac yna eu bedyddio hwy.

Y deiliaid i addysc a bedydd, oedd yr *boll* genhedloedd, neu fel ag y mae gan *Marc* yr *boll fyd*, a phob creadyr, *Cenbedloedd* yn gyftal ag *ldderwon*; nid pob dŷn yn bennodol, canys yr oedd yr anghysfondeb o hynny yn amlwg iawn; ond y cyfrywag oedd gymmwys i dderbyn yr athrawiaeth, gan ei phroffesu mewn trefn i'w bedyddio.

Yr amser o fedyddio, yn ol yr Efangylwr *Marc*, a ymddengis fôd, pan y credasant; neu fel ag ymae gan *Matthew*, pan gawsant en dysgu neu gwneuthur yn ddisgyblion. Ar *dull* y'mhâ ūn, pan ystyriais yr ystyr pennaf, mwyaf cyffredin a natturiol o'r gair *Bedydd*, ynghyd a'r arferiad o hono yn medydd *Joan*, a ymddangosodd i mi fod trwy drochiad: Ac fe'm cadarnhawyd yn fwy yn hyn, trwy waith *Joan* yn dewis lle i fedyddio ynddo, *cans dyfroedd lawer oedd yno*, *Joan* iii. 23. Mi ymdrechais, ac a ymdrechais drachefn, i ddwyn babanod tan y term cyffredin o'r *boll Genbedloedd*; ond yn ol *Marc*, y *neb a gredo ac a fedyddier*, gyda *dysgu* iddunt gadw pob petb a'r *orchymynnais* i *chwi* 'n ol *Matthew*, am rhwymodd i benderfynu, mae rhaid oedd iddo berthyn i rai mewn oedran yn unig.

Hŷd yma, yr oedd y dafn yn ymddangos i droi a'r dŷ Gwrthwynebwyr bedydd plant; ond gwedi pwrpasu pan y dechreuais, i brofi 'r holl dystiolaeth, mi ganlynais yr ymosyniad, a chwedi fy nghyflawn sodioni nas gallfai'r

gallfai'r Apostolion gam ddeall eu meist'r; mi feddyliais
 os oeddwn wedi camgymeryd yn fy amgyffred oi
 ewylllys ef, yn y commissiwn, y cawn fy unioni trwy eu
 hymddygiad hwy. Mi a ddechreiais gyda Phregeth
 Pedr, *Actua ii.*

Y pwynt yr amcanai'r Apostol atto, y gefais yn *Ad.*
xxvi. *Am hynny, gwybydded boll dy Israel yn ddiogel,*
ddarfod i DDUW wneuthur yn ARGLWYDD ac yn GRIST,
yr JESU hwn a groeshoeliasoch chwi, Yn hyn y mae'n
haeru gogoniant y person croeshoelliedig, ei fod yn
ARGLWYDD pawb oll, ac yn union yn rhoddi i'w eu
fiars hwy ei fwrddriad ef; iddunt ei groeshoelio, ac a
dwylo anwir ei ladd ef.

Yr effaith oedd, *Hwy a ddwyfbigwyd yn eu calon, gan*
lesain allan, ha wyr frodyr, beth a wnaawn ni? A'r
hyn, Pedr a ddywedodd wrthunt, Edifarherwch, a bedy-
ddier pob un o bonoch yn enw JESU GRIST er maddauant
pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Ysryd Glân.
Cany i chwi y mae'r addewid, ac i'ch plant, ac i barwb
ym mhell, cynnifer ag a alwo yr ARGLWYDD ein DUW
ni atto. Fe a whanegir Ad xli. Yna y rhai a dderbynia-
sant ei air ef yn ewyllysgar a fedyddiwyd: A chwanegwyd
attunt y diwbwn hwnnw ynghylch tair mil o eneidiau.
Ac yr oeddynt yn parhau yn athrawiaeth ac ynghymdeithas
yr Apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddiau. Ac
Ad lxiv. Ar rhai a gredent oll, oeddynt yn yr un man, a
phob peth ganddunt yn gyffredin, &c.

Yma y deliais sylw pa fodd yr oedd Pedr yn deall
 ei Gommissiwn; fe ddechreuodd gyda phregethu neu
 ddyfsgu—gan ddisgwyl bendith ar ei lasur. Ac ni chesais
 air am fedydd hys nes ddwyfbigwyd bwynt yn eu calon;
 yna 'n wir, ac nid yn gynt, fe ddywaid edifarherwch a
 bedyddier chwi, yn enw yr ARGLWYDD JESU; yr hyn
 a ddeallais yn y modd hyn: Os ydych yn wir yn
 ymofydio ac yn cwilyddio o herwydd eich ymddygiad
 tu ag at yr JESU, yr hwn a groeshoeliasoch chwi; os
 argyhoeddwyd chwi gan Ysryd Duw, mae efe yw'r
 Messiah addewedig, y Gwardwr mawr, a Brenin ei
 eglwys, a bod gennich ymddibeniad creduniol arno ef
 am jechydwr iaeth; yna yr ydych y gael eich bedyddio
 yn ei enw, ac a ellwch obeithio am dystiolaeth gyffy-

rus yn eich bedydd, o faddeuant o'ch pechodau, ac y derbyniwch ddawn yr Ysryd Glân. A thu ag at eu hannog, mac'n chwanegu, cans i chwi mae yr addewid at i'ch plant, ac i hawb ym mhell, cynnifer ag a alawo yr ARGLWYDD ein DUW ni atto-

Yn awr mi feddyliais fod y dystiolaeth o hawl plant i fedydd yn dechreu ymagoryd, yn enwedigol fel ag y elywais yn fynych yr adnod hon yn cael ei choffai fel prwyff diamheuol o hono. Ond yn fodlon i weled am llygaid fy hûn, mi a ystyriais, beth a allasai yr addewid hyn fod: mi a gefais yn wir nad oedd y testyn yn gwbwl ddistaw, ond heb amlygu 'n gyflawn; etto ar ymofyniad manol, mi a dybiais ei fod 'naill ai 'r addewid fawr o'r Messiah, fel hâd *Abraham*, y'mhâ ûn y cae yr holl genhedloedd eu bendithio; neu o faddeuant o bechodau e'r ei fwyn ef; neu o ddawn yr Ysryd Glân.

Yn ganlynol, mi a ddygais fabanod at bob ûn o'r rhai hyn; a gwelais yn fuan o ran y cyntaf, yr anrhyddedd mawr a wneuthpwyd i'r *Iddewon* au hiliogaeth, sef y byddai i GRIST berthyn iddunt yn ol y cnawd; ond nis gellais gael ûn rheswm i farnu fod holl blant naturiol *Abraham*, yn blant yr Addewid mewn perthynas i'r rhan ysrydol o honi; ag nis gallwn i weled pa fodd y gallasai yr addewid *gyffredinol* o'r *Messiah*, megis hâd *Abraham*, roddi iddunt hawl i fedydd, os anedifeiriol, ac heb eu galw, rhagor na'r Cenhedloedd a'r rhai ym ymhell.

O ran yr a addewid o faddeuant pechodau, nis gwelais pa fodd y gallai hyn gael ei glaimo, ond gan *gredinwyr*. Ac mewn perthynas i ddawn yr Ysryd Glân, os oedd or ûn faeth a hwnnw, ac a dywalltwyd yn ddiweddar a'r yr Apostolion, yr oedd y peth yn llefaru yn ei blaid ei hûn; nid oes ûn lle i'w ddisgwyl mewn cyflwr babanaidd.

Wrth *Blant*, gan hynny, y deallais fod yn rhaid meddwl, eu hiliogaeth, pan eu gelwyt; ac yna mi allwn yn hawdd gymhwyso 'r addewid attynt, mewn ûn, neu bob un or ystyriaethau o'r blaen.

Ar y cyfan, mi gefais, i *Bedr* bregethu, i'r bobl edifarhau, ac i dderbyn y gair yn llawen, i gael eu Bedyddio

bedyddio, eu chwanegu at yr eglwys, ac iddunt roddio mewn cymdeithas; ac annogaeth gael ei roddi i'w eu hiliogaeth, fel y gallent gyda 'r ūn profiad, neu wedi eu galw, ddisgwyl am y'r un rhagorfreintiau.

Ni allwn lai na meddwl, pe buasai 'r Apostol yn bwriadu i osod allan eu hawl i fedydd megis babanod, yr oedd yn rhyfedd, yn dra rhyfedd, na chymmerwyd dim sylw, y pryd hynny, nag yn ôl llaw, o'r gweini-dogaethiad o hono.

Yr hanes nesaf a gefais o fedydd, oedd, *Actau viii. 12.*

Eithr pan gredasant i Phylib, yn pregethu'r petbau a berthynent i deyrnas DDUW, ac i enw JESU GRIST, hwy a fedyddwyd, yn wŷr ac yn wragedd.

Yma y cefais fod yr Efangylwr yn cyttuno a'r Apostol, a'r ddau'n cadw yn agos at y Commissiwn. Y mae *Phylib* yn dechrai gyda phregethu'r Efengyl, neu'r petbau a berthynent i deyrnas DDUW, ac i enw CRIST. Y bobl a gredasant, ar pryd y gwneuthant fellu, ac nid yn gynt efe au bedyddjoedd hwynt. — Ac 'fe a ddywedir eu bod yn wŷr ac yn wragedd; ymadrodd a gymerais fydd yn gosod allan halaethrwydd a chyffiniau'r ordinhad; nid gwŷr yn unig, ond gwŷr a wragedd; nid gwŷr, wragedd a phlant, ond gwŷr a wragedd yn unig.

Ac yn wir, mi a dybiais nas gallasai fod yn amgen, os oedd ffydd berfonol, a phroffes o honi, yn ofynol o flaen Bedydd: Ac mi a gefais fod yr rhain yn cael eu gosyn gan yr Efangylwr hwn, yn achos yr Efnuch, yr hyn a gaer yn yr un Bennod: Yr hanes o hyn fydd yn sefyll yn y môdd hwn;

Adnodau 26, 27, 28, &c.

Ac Angel yr ARLWYDD a lefarodd wrth Phylib gan ddywedyd, Cyfod a dds tu a'r deau, &c. ac efe a gyfododd ac a aeth. Ac wele gŵr o Ethiopia, Efnuch, &c. yr hwn a ddaetha'i i Jerusalem i addoli, ac oedd yn dychwelyd, ac yn eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllen y Prophwyd Eſaias. A dywedodd yr Ysbryd wrth Phylib, Dds yn nŷs a glŷn wrth y cerbyd ymma. A Phylib a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllen y prophwyd Eſaias, ac a ddywedodd, a wyt ti yn deall y petbau yr wyt yn eu darllen? Ac efe a ddywedodd, Pa fodd y gallaf, oddiuthr i ryw un fy nghysaruwyddo i? Ac efe a ddymunodd ar Phylib ddyfod i fynu,

ac eistedd gyd ag ef. *A'r lle o'r ysgrythur yr oedd efe yn ei ddarllen, oedd hwn, Fel dafad i'r lladdfa yr arweinwyd ef, &c.* *A'r esnuch a attebodd Phylib, ac a ddywedodd, attolwg i ti, am bwy y mae'r prophwyd yn dywedyd hyn?* *A Phylib a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr ysgrythur honno, ac a bregethodd iddo yr JESU.* *Ac fel yr oeddynt yn myned ar bŷd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr, a'r esnuch a ddywedodd, Wele ddwfr, beth fydd yn lluddias fy medyddio?* *A Phylib a ddywedodd, O's wyti ti yn credu â'th holl galon, fe a ellir.* *Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod JESU GRIST yn Fâb DUW.—* *Ac efe orchymynnodd, sefyll or cerbyd: a hwy a aethant i wared ill dau i'r dwfr, Phylib a'r esnuch; ac efe a'i bedyddiodd ef; a phan ddaethant i fynu o'r dwfr Ysbryd yr ARGLWYDD a gippioda Phylib ymmaith, ac ni welodd yr esnuch ef mwyach.* *Ac efe a aeth ar bŷd ei ffordd ei hun yn llawen.*

Hyn a ymddangosodd i mi fod yn hanes eglur a phendant o'r deiliaid a'r dull o Fedydd. Mae *Phylib* yn dechrau gyda dysgu, neu bregethu CRIST megis Gwaredwr, a Phennaith: Mae'r *Efnuch* yn chwenychu cael ei fedyddio: Mae *Phylib* yn sefyll ar gael cyffes o'i ffydd. Mae'r *Efnuch* yn rhoddi iddo fodlonrwydd; maent yn myned ill dau allan o'r cerbyd, ac y mae *Phylib* yn ei fedyddio ef: Ac nis gallsw'n lai na dal sylw ar neilltuolrwydd yr ymmadroddion; hwy a aethant i lawr ill dau i'r dwfr *Phylib* yn gystal a'r esnuch; a phan ddaethant hwy i fynu o'r dwfr, &c. yr hyn am tueddodd yn grŷf i feddwl, mae trwy drochiad yr oedd bedydd yr esnuch; ac i fod yn rhaid i hyn gael ei arfaethu i arwyddocau rhyw beth mwy na myned yn unig i lan neu ymyl y dwfr.

Yr hanes nefaf o Fedydd oedd hwnw o eiddo *Corne-lins*, a gaer yn yr *Aelau* x. fed.

Ac am dano ef y dyweder, ad 2, ei fod yn *deffionol*, ac yn ofni Duw, ynghyd a'i holl dŷ. Yr hyn a ddeallais nid am wir fabanod, os oedd ganddo neb; ond am y cyfryw ag oedd mewn rhyw fesur wedi tyfu i fynu, yn abl tryw gymorth dwytol, i ffurfio rhyw amgyffrediaidau o ogoniant Duw, ac ou rhwymedi-gaethau yw ei anrhydeddu ai wasanaethu ef.

Y mae

Y mae efe trwy gyfarwyddiad Angel yn anfon am *Bedr*—y mae *Pedr* yn dechrau gyda phregethu; mae Duw yn arddel ei weinidogaeth; mae'r Ysbryd Glân yn syrthio ar *barwb* ag oedd yn clywed y gair; ac y mae *Pedr* yn gotyn, a all neb luddias dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniasant yr Ysbryd Glân, fel ninnau? Ac efe a orchymynnodd eu bedyddio bwynt.

Yma y cefais, fod y Comissiwn yn cael ei filwi'n fanol ai lynu wrtho, a chydffurfiad perffaith ar y siam-plau rhagcrybwylledig o Fedydd; a chan gydmaru y geiriau o ofni Duw ynghyd ai holl dŷ, Ad ii. a hwythau yn derbyn yr un rhyw rôdd a'r cyfryw a gredasant yn yr ARGLWYDD JESU, Pen ii. Ad xvii. ni welais un rheswm i dybied fod babanod yn y rhifedi hynny.

Hyn am harwainodd i ystyried troedigaeth a bedydd *Lydia*, am ba un yr ydym yn darllen, *Actau* xvi. 14. ei bod yn gwerthu porphor, o ddinas y THYATIRIAID, yr hon oedd yn addoli Duw, ac a wrandawodd yr Apostol; yr hon yr agorodd yr ARGLWYDD ei chalon, i ddal ar y pethau a leferid gan BAUL; ac a fedyddiwyd ynghyd ai theulu.

Mewn perthynas i *Lydia*, mi a dybiais nas gallsau fod yn ddadl, pa un ai credodd cyn ei bedyddio; gan fod y testyn yn sicrhau ei bod yn addoli Duw, ac i'r ARGLWYDD agoryd ei chalon.

O ran ei theulu, pa rai oedd ynddo, ni chafas ei ddywedyd; ac nid oes dim sylw yn cael ei wneuthur oi gŵr, o's oedd ganddi un; yr hyn oll a ymddangosodd i mi, oddi wrth holiad manol o'r hanes oedd, nad oedd hi ddim gartref, neu yn y lle yr oedd hi'n arferol o fyw; iddi ddyfod i werthu ei phorphor. fod ganddi dŷ at yr achos hynny, ac yn debygol, weision yw chynorthwyo yn ei chelfyddyd; ac nis gallswm weled ei fod yn gwbl gytunol a doethineb, i ddwyn teulu o blant jeuainge, os oedd ganddi rai, i derfysg trafferth.

Ar y cyfan, mi a feddyliais ei fod o'r un fâth a thŷ *Cornelius*; pa rai, os nad oeddent yn ofni Duw or blaen, a ddychwelwyd trwy fendith ar weinidogaeth yr Apostol ac a fedyddiwyd ynghyd au meistres. A'r hyn a dueddodd yn fawr i'm cadarnhau i yn hyn, oedd, fod y personau ag y gafes yr Apostol yn nhŷ *Lydia*, pan yr aeth

efe i mewn iddo, yn cael ei galw yn frodyr, ac a gyflurwyd ganddo ef; yr hyn nis galler ddywedyd am fabanod; megis hefyd yr hanes o droedigaeth ceidwad y carchar ai deulu yn gynnwysedig yn yr un Bennod, *Ad 25, 26, 27 &c.* yr hyn fydd fel y canlyn,

Ar banner nŵs, Paul a Silas oedd yn gwaddio, &c. Yn ddifymnwth y bu daear-grŷn mawr, &c. Y ceidwad y carchar a amcanodd ei ladd ei hun. Paul a lefodd â llêf uchel, gan ddywedyd, Na wna i ti dy hun ddim niwed. Y ceidwad a alwodd am oleu, ac a ruthrodd i mewn, ac a ddaeth yn ddychbrynedig, ac a syrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas, ac ai dŵg bwynt allan, ac a ddywedodd, O feistred, beth fydd raid i mi ei wneuthur fel y byddwyf gadwedig? A hwy a ddywedasant, crêd yn yr ARGLWYDD JESU GRIST, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu. A hwy a draethasant iddo air yr ARGLWYDD, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef. Ac efe a'i cymmerib hwy yr awr honno or nŵs, ac a olebodd eu briwiau. ac efe a fedyddiwyd, a'r iiddo oll, yn y man.

Ac wedi iddo eu dwyn bwynt i'w dŷ, efe o ofododd fwyd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

Mi a feddyliais i fod y weithred yma, yn sefyll fel hyn—Y ceidwad y carchar, dan awdurdod argyoedd-iadau cryfion, fydd yn llefain allan, beth fydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig? Mae'r Apostol yn ateb, crêd yn yr ARGLWYDD JESU GRIST, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu; hynny yw, y modd ag yr wyf fi yn ei ddeall, o's credant hwy hefyd: ar hyn, hwy a draethasant iddo air yr ARGLWYDD, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef. A Duw yn bendithio ei air i geidwad y carchar ac i'w deulu, hwy a gredasant, ac a fedyddiwyd; ac a fuont lawen.

Hyn am harweinodd i ystyried beth fu 'n cael ei ddywedyd am Grispus, a'r Corinthiaid, *Actau xviii. 8.*

A Chrispus yr archsynagogydd a gredodd yn yr ARGLWYDD a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid wrth wrando, a gredasant, ac a fedyddiwyd.

Yma y cefais y meistr, a'r teulu yn gredinwyr, ac i'r Corinthiaid, i wrando, i gredu ac i gael eu bedyddio ———Ac fel ag y mae gwrando a chredu yn cael eu

eu henwi o flaen bedyddio'r Corinthiaid; mi a benderfynais ei bod yn gwbl fellu yn achos Crispus a'i deulu.

Y fiampl olaf a gyfarfyddais ag ef, oedd yn 1 Cor. i. 14, 15, 16. yr hwn fydd yn traethu ynghylch bedyddio tylwyth Stephanus. Yr ydwyf yn diolch i Duw, na fedyddiais i neb o honoch, ond Crispus a Gaius: Fel na ddywedo neb fedyddio o bonofi yn fy enw fy hun. My a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas, &c.

Beth oedd y tylwyth hyn a gesglais o'r 16 Ben. a'r 15 ed Ad. Lle mae'r Apostol yn gwedyd, yr ydwyf yn attolwg i chwî, frodyr, chwî a adwaenoch dy Stephanas, mai blaenffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymoſod i weinidogaeth y Saint. Oddi yma mi seddyliais nas gallasent fod yn fabanod, ond credinwyr yng NGRIST, wedi eu dychwelyd au bedyddio gan yr Apostol: neu braidd y gallasent gael eu galw yn flaenffrwyth; ac i gael yr enw iddynt ymoſod i weinidogaeth y Saint; pa un ai deallwn am eu gwaith yn cyflawnu eu hangenrheidiau, neu am bregethu'r efengyl dragwyddol.

Gwedi myned fel hyn trwy'r histori o Fedydd, megis ag y gweinidogaethwyd gan yr Apostolion, mi a ês ym mlaen i ystyried yr hanes y maent yn eu rod-di o'r arwyddocâd neu'r diben ysbrydol o hono: a chyda'r olwg hyn mi a gydmarais, Rbaf. vi. 3, 4. a Col. ii. 12. Oni wyddoch chwî am gynnifer o honom ag a fedyddiwyd i GRIST JESU, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef. Claddwyd ni gan hynny gyd ag ef trwy fedyddi farwolaeth; fel megis ag y cyfodwyd CRIST o fîr trwy ogoniant y Tâd, fellu y rhodiom ninnau hefyd meron newydd-deb buchedd. Canys o's gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei adgyfodiad, gan wybod hyn, ddarſod croesſeolio ein bân ddyn, &c. Ac yn y Colof. mi gefais yr un Metaphor (neu ymadrodd menthucol) yn cael ei gadw i fynu: Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y bedydd, yn yr hwn hefyd y'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gwaithbrediad Duw.

Tu ag at ffurfeiddio barn am ddiben yr Ysbryd Glân yn y lleoedd hyn, mi ai tybiais yn angenrheidiol yn gyntaf i ystyried nodau, neu Garaâtr y personau bedyddiedig; ac fe a ddywedeir yn Ad. 11. i'r bod wedi eu enwaedu, ag enwaediad nid o waith llaw: yr hyn ni

wyddwn pa fodd ei ddehongli yn gyftal am un peth, ag am *ymlanwad adnewyddol* yr ysbryd Glân : yn gyt-tunol a hyn, y maent ym mhellach yn cael eu gofod allan megis deiliaid o'r ffydd hono, pa un y fydd *weithbreddiad* Duw : neu fel ag y gelwer mewn lleoedd eraill

* ffydd werthfawr, a ffydd etholedigion Duw.

Y metaphor ddaeth yn neisaf tan ystyriaeth. Hwy a gladdwyd gyda CHRIST trwy fedydd : Hyn a ymddangosodd lawer yn well i ateb i drochiad na thaenelliad neu dywallciad—a supposo y gallai y ffydd a sonier am dani berthyn i'w gwaith yn cael eu claddu yn gyftal au gwaith yn cyfodi ; hyn a dybiais a allfai fod yr ystyr o'u bod yn *blanbigion* i gyffelybiaeth *marwolaeth* CRIST : Mae megis ag y mae coffadwriaeth greduniol o gariad CRIST yn ei ddiodeffnadau yn angau, yn yr ordinhâd o swpper, fellu ym medydd, ymae 'r Saint, gyda llygad o ffydd, yn cael ei alw i ddal sylw ar ei ddarostyngiad, pan oedd yn garcharwr yn y bêdd, ai ogoniant megis buddugoliaethwr, yn ei waith yn torri rhwymau marwolaeth : Ym mhôb un o'r rhain, fe a ddugodd y caractr o feichiau y cyfammod, a phen y corph. Ac fel mae'r gweithredoedd o dorri 'r bara a thywallt allan y gwin, yn arwyddocau ei ing ai farwolaeth ; y trochiad a chodiad i fynu o'r person a fedyddier, a ddychon arwyddocau ei gladdedigaieth ai adgyfodiad.

Yna mi a ês ym mlaen i chwilio i *Cor. vii. 14.* tef-tyn a glywafwn yn fynych ei alw yn dyft, megis yn profi, o's nid mewn geiriau uniawn, etto trwy jawn ganlyniad, hawl babanod i fedydd. Y Geiriau ydynt, *canys y gŵr digred a sancteiddir trwy y wraig : a'r wraig ddigred a sancteiddir trwy y gŵr. Pe amgen, a-flan yn ddi'au fyddau eich plant ; eithr yn awr sanctaidd ydynt.*

Mi a ddechreuais ar yr achos o'r geiriau, ac nis gallwn gael dim yn perthyn i fedydd yn yr adnodau cyssylltiedig. Peth amlwg jawn o nattur arall, oedd ym meddwl yr Apostol ; sef, yr angenrheidrwydd neu fuddioldeb i sylwi y dyledswyddau perthynol i'r berthynas-

thynas-briodasol, lle'r oedd un yn *grediniol* ar llall yn *angrediniol*. Hyn a dybiais oedd y pwynt mewn golwg. Ac y mae'n cael ei benderfynu, nad yw 'r *wraig ddim i ymadel*, na 'r gŵr yw golod ymaith; oddieither bod rhai amgylchiadau eraill yn ei wneuthur yn angenrheidiol ac yn gyfreithlon.

Ac i fymyd ymaith betrufter ysbryd tyner, fe chwanegir, fod yr anghedadyn yn cael ei sancteiddio gan y credadyn; wrth hyn, nis gallwn deall, purdeb tufewnol, ysbrydol o'r meddwl, gan i fod hyn yn waith ysbryd Duw. Ond fel ag y mae pob peth arall, sellu y mae 'r berthynas briodasol yn cael ei sancteiddio i'r credadyn *gan air Duw a gweddi*. Nid oedd anwybodaeth neu elyniaeth y digrêd, yn gwneuthur cyflawniad cydwybodol a ffyddlon o ddyledslydd y Saint yn llai angenrheidiol neu dderbyniol.

Ac i gadarnhau ei farn am iddynt fyw ynghyd mae 'r Apostol yn chwanegu, *pe amgen, aflan yn ddiau fyddai eich plant, eithr yn awr sanctaidd ydynt* —

Yma mi ystyriais, pa fodd y gallir ddywedyd fod plant yn aflan; ac mi dybiais eu bod oll sellu wrth natur, gan eu bod gwedi eu llunio mewn anwired, *au hymddwyn mewn pethod*. Trwy waed CRIST a gallu 'r Ysbryd Glân yn unig, y gall yr euogrwydd a'r halogrwydd o hyn gael eu fymyd ymaith. O ran hyn ni allwn weled dim gwahaniaeth rhwng hâd y crediniol, ac eraill; *pawb sydd wedi eu cyd-gau dan bechod*, ac wrth natur yn blant digofaint.

Yna mi a gofais imi glywed i fod pawb allan o'r eglwys juddewig yn aflan, megis yn wrthwynebol i'r sancteiddrwydd hynny, ag a briodolir i holl gynnull-eidfa *Israel*, a bod y fâth aflendid ynglŷn wrth blant Cenhedloedd anddychweledig, yn awr. Ond gan ystyried gweledigaeth *Pedr*, ym mhâ un y mae yn cael ei warafyn i *alw yr hyn a lanhaodd Duw yn gyffredin*, i fod canolfur y gwahaniaeth wedi ei ddattod. Ag nad oes yn yr adenedigaeth, neu'r *Dyn newydd*, na Groegwr, na Juddew, *enwaediad na diernwaediad, barbarian na Scythian, caeth na rhydd*; ond CRIST sydd bob peth, ac ym mhob peth. — Gan gosio fod breintiau yr eglwys juddewig megis wrth eufeddigaeth, a gwledig, ac yn awr wedi

wedi eu gosod heibio yn gyfan gwbl, ni allsw'n weled ragor o aflendid mewn un baban na'r llall.

Ar y cyfan, mi a dybiais, gan i fod y peth yr oedd yr Apostol yn ei drefnu, yn perthyn yn gwbl i gyflwr priodafol; ei bod yn debig jawn, i fod, y sancteiddrwydd a'r aflendid o'r un fâ'h; neu yn perthyn i gyfraithlondeb neu anghyfraithlondeb amlwg.

Ac nis gallsw'n weled ar dŷb (neu Supposition) o fâ'h allanol o sancteiddrwydd, yn deilliaw i faban oddi wrth rieni creduniol, ein bod ni i benderfynu ei hawl i fedydd heb gyfarwyddid neilltuol oddiwrth rhoddwr-cyfraith yr eglwys.

Hyn am harwainodd i ystyried hanes yr Apostol am *Abraham Rbaf. iv. 11, 12, 13.* Megis Tâd parwb a gredent yn y dienwaediad; i fod yr addewid o ffydd, fel y byddai yn ôl grâs, fel y byddai 'n siccr i'r holl hâd; nid yn unig i'r hwn fydd o'r ddeddf, ond hefyd i'r hwn fydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein Tâd ni oll. Ac iddo efe gmmeryd arwydd yr enwaediad yn insel cyfiawnder y ffydd, yr hon oedd ganddo yn y dienwaediad, &c.

Hyn a gefais yn gyffredinol yn cael ei sefyll arno i brofi mae cyfammod *Abraham* oedd cyfammod Grâs—Mae rhan oi hâd oedd y Cenhedloedd creduniol, au hiliogaeth; ac mae fel ag y ca's plant *Abraham* eu henwaedu, y dylau plant y credunwŷr gael eu bedyddio.

I ddyfod at hysbystrwydd yn y peth yma, mi dybiais y byddai gymwys, i ymofyn yn ofalus beth oedd y cyfammodd a wnaeth Duw ag *Abraham*; y dyledswyddau gofynnol, a'r rhagorfreintiau oedd yw mwynhau dano; y personau ag oedd a hawl ynddo, a'r môdd o drosglwyddo ac arwyddocau yr hawl hynny. Y cyfammod a gefais yn helaeth yn y 17 eg o *Genesis*, ac a ymddangosodd i mi, i fod o ryw neilltuol; rhai pethau yn perthyn i *Abraham* yn ei garastr personol, megis y byddai iddo gael hiliogaeth luolog; y byddai i frenhinoedd ddisgyn oddi wrtho; y gwneuthuriad o wlad *Canaan* iddo; a'r anrhydedd neilltuol o fod yn dâd i'r Messia 'n ôl y cnawd. My a dybiais fod y rhan hyn o'r cyfammod yn wahanedig oddi wrth y cyfammod grâs, gan na gallaswn lai na gweled y gallasai

gallfai efe gael y rhain oll, heb un berthynas neillthol i Dduw megis plentyn. — Ond pan y mae Duw yn addaw i fod yn Dduw iddo ai fendithio, ac y cae boll deuluoedd y ddatar eu bendithio yn ei hâd ef; mi edrychais ar yr rhain i fod yn addewidion megis yn dal allan rhagorfreintiau o ryw arall, a mwy gwerthfawr nag un o'r rhai or blaen.

Ac fel ag yr ymddangosodd y cyfammmod i fod fel hyn o natur gymysgedig, a'r bendithion yn wahannedig; fellu y cefais, fod ei hâd yn cael eu hyfryried (or describ'd) yn wahaniaethol jawn yn er ylgrythur: Weithiau, yn dal allan ei holl blant naturiol, weithiau person CRIST yn unig; ac yma, ac mewn lleoedd eraill, ei holl hiliogaeth Ysbrydol, pa un au *Juddewon* neu *Genhedloedd*.

O ran ei blant, a oedd fellu yn unig 'n ôl y cnawd, hwy a gawsant eu monteision allanol; ond nid, fel ag yr oeddwn i yn gallel gweled, y bendithion o'r cyfammmod grâs.

Mewn perthynas i CRIST, nid ymddangosodd i un fendith ddeilliaw iddo ef oddi wrth *Abraham*; ond yn wrthwynebol, *Abraham* a dderbyniodd y fendith yn, ac oddi wrth y Messiah, ei wreiddyn yn gyflaf â'i hiliogaeth. Ac o ran ei hâd ysbrydol, yr oeddent hwy oll, pa un ai *Juddewon* neu *Genhedloedd*, yn gygyfra-nogion ag ef o'r un ffydd a Jechydwriaeth.

Yr enwaediad a feddyliais fod yn arwydd neu nôd o neillduaeth i'r *Juddewon* yn gyffredinol, megis yn wahannedig oddiwrth y *Genhedloedd*, ac ysgatfydd o adenedigaeth i'w hâd ysbrydol; ond ni throsglwyddodd, fel ag yr oeddwn i yn gallel gweled, un fendith ysbrydol i un o'r ddau. Ac mi feddyliais o's oedd *Bedydd* babanod tan yr efengyl i'w gael ei ddadlu oddiwrth enwaediad; y byffai'r Apostol yn siccr i roddi rhyw hanes o hono; ond ei ymadrodd fydd am ac yn perthyn i'r credunwyr, heb un gair am eu plant.

I fod enwaediad yn insel o gyfiawnder ffydd i *Abraham*, fydd yn wîr yn cael ei gadarnhau; ond nis gallwn ddirnad ei fod i'w ei hâd naturiol; o'r hyn lleiaf, hyd nes cawsant, trwy ffydd, olwg o'r un cyfiawnder, trwy ba un y cafas *Abraham* eu tîd ei gyfiawnhau.

Ac

Ac y mae 'r Apostol yn ymddangos i eglurhau yr holl fattar, *Rhuf. ix. 5, 6, 7, 8, 9.* Nid Israel yw parwb ag sydd-o Israel, ac nid ydynt, o blegid eu bod yn hâd Abraham, i gyd yn blant; hynny ydyw, nid plant y cnawd y rhai hynny sydd blant i Dduw; eithr plant yr adderwid a gyfrifir yn hâd.—Yn awr mi a benderfynais, o's oedd hyn yn wir o ran hâd naturiol Abraham, yr hwn oedd yn gredadyn, yn siccr nad allasai fod yn llai fellu am hiliogaeth *Cenbedloedd* creduniol.

O ran rhagorfreintiau 'r *Juddewon* uwchlaw y *Cenbedloedd*, mae 'r Apostol yn bendant, mae eiddo y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a do-diad y ddefdd, a'r gwasanaeth, a'r adderwidion: ac o'r rhai yr hanoedd CRIST yn ôl y cnawd, yr hwn sydd uwchlaw parwb, yn DDUW bendigedig yn oes oesoedd, *Rhuf. ix. 4, 5:* neu yn gyfattebol i'r hyn a ddywedasai o'r blaen, pan y mae e'n gosod yr holiad, pa ragoriaeth gan hynny sydd i'r Juddew; neu pa fydd sydd o'r enwaediad? Mae e'n ateb, llawer ym mhob rhyw fodd: Yn gyntaf o herwydd ddarfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.

Fellu yr ymddangosodd yn eglur, i eglwys yr *Juddewon* gael ei gogoniant; ond fel y mae 'r un Apostol yn dywedyd wrthym, *2 Cor. iii. 10, 11.* nid oedd hyn yn ogoniant, o's cydmarir a'r gogoniant tra rhagorol. O blegid o's bu yr hyn a ddileid yn ogoneddus, mwy o lawer y bydd yr hyn sydd yn aros yn ogoneddus.—Hynny yw, yn ôl y modd ag y deallais i ef, yr holl rannau cnawdol o'r ogoniant Juddewig, gawsant eu llyngu synu, au gosod yn hollol heibio gan symbrwydd, ysbrydolrwydd a rhydd-did yr oruchwiliaeth efangylaidd; ac fel ag yr ydœdd gynt, nid Israel oedd parwb ag oedd o Israel; iellu 'n awr, nid yr hwn sydd yn yr amlwg sydd Juddew: ac nid enwaediad yw yr hyn sydd yn yr amlwg, yn y cnawd: eithr yr hwn sydd yn y dirgel sydd Juddew; ac enwaediad y galon sydd yn yr ysbryd, nid yn y llythyren; yr hwn y mae ei glôd nid o ddynion, ond o DDUW. *Rhuf. ii. 28, 29.*

Yna mi a ês ym mlaen i ystyried y torriad ymmaith o'r *Juddewon*, a chymmeriad i mewn o'r *Cenbedloedd*, yn *Rhuf. xi. 15, 16.* ym mha un, er nad oes yno ddim cyrbwylliad

cyrbwylliad eglur o Fedydd, neu o Fedydd Babanod, etto a gefais yn gyffredinol yn cael ei alw'n dyft megis yn amlygiad o sancteiddrwydd cyfammodol, wedi ei drosglwyddo i blant oddiwrth rieni; mewn canlyniad o hyn hwy a allent, ie ddylent gael eu bedyddio.

Geiriau y Testyn ydynt,

O's sanctaidd y blaenffrwyth, y mae'r clamp toes hefyd yn sanctaidd: Ac o's sanctaidd y gwreiddyn, y mae'r canghennau hefyd fellu. Ac o's rhai o'r canghennau a dorrawyd ymmaith, a thydi yn olewydden wylt a impiwyd i mewn yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o frasder yr olewydden, &c.

Fod y *Cenbedloedd* dychweledig yn sefyll yn ogyfydd a'r *Juddewen* creduniol a welafwn yn barod. I fod y ffurf briodol o'r eglwys Juddwig wedi ei dilêu ar farwlaeth CRIT, a gefais yn cael ei addef yn gyffredinol: gan i fod hynny y *gwweinidogaeth* ag oedd i'w ddilêu, er gwneuthur lle i'r un ag oedd i aros: fel nas gallwn ddywedyd pa fodd i amgyffred am yr eglwys efangylaidd yn yr un corph a'r eglwys Juddewig, gan eu bod yn cael eu gosod allan megis yn wahanol, neu 'n wahanedig y naill oddiwrth y llall.

Yna wrth y gwreiddyn y deallais *Abraham*—Wrth y canghennau ei hiliogaeth naturiol.—Wrth yr olewydden wylt y *Cenbedloedd* mewn cyflwr naturiol; y rhai pan dderbyniant rās Du w a ddaethant yn ganghennau ysbrydol o *Abraham* tâd y ffyddloniaid; ac a gawsant ogyfyrrd hawl a'i ganghennau naturiol creduniol ef, yn yr holl rhagorfreintiau neilltuol o'r cyfammod grās.

Hyn a dybiais oedd ystyr mwyaf naturiol y testyn; ac nis gallfwn weled pa fodd y gallasai hyn gael un berthynas i Fedydd, pa un ai mewn oedran neu fabanod—

Y lle nefaf yn perthyn i Fedydd a gefais yn 1 Cor. x. 1, 2. *Ni fynnon i chwari fed heb wybod, fod ein tadau oll dan y cwmwl, a'i myned oll trwy'r môr; a'i bedyddio hwy oll i Foses, yn y cwmwl, ac yn y môr.*

I ddeall hyn, mi ai tybiais yn gymwys i ymosyn i'r *weithred*, megis y mae i lawr gan *Foses*, yr hyn feddyli-ais a roddau oleuni i'r gyffelybiaeth. (neu allusion)

Ac

Ac yn *Ecfo. xiv. 19.* fe ddywedyr wrthym, i'r golofn niwyl fyned ymmaith o'r tu blaen yr Israëliaid, a sefyll o'i bôl hwynt; iddo ddyfod rhwng llu'r Aiphtiaid a llu Israel, ac yr ydoedd yn gwmwmwl ac yn dyu yllwch i'r naill ac yn goluo'r nôs i'r llall. Ac i'r ARGLWYDD yrryd y môr yn ei ôl trwy ddwyreinwynt cryf ar bŷd y nôs, ac iddo wneuthur y môr yn sychdir; a meibion Israel a aethant trwy ganol y môr ar dir sych, a'r dyfroedd oedd yn fŷr iddynt o'r tu dehau ac o'r tu affwy.

Yma y cefais i fod y rhan hynny o'r cwmwmwl ag oedd nefaf i'r Israëliaid, yn ddisglair, yn eglur, ac yn gyflurur; heb yr amlygiad lleiaf o law yn syrthio arnynt. Y môr a ga's ei wneuthur yn dir sych, a'r dyfroedd oedd yn fŷr iddynt, o'r tu dehau ac o'r tu affwy; fel ag y penderfynais, fod yn rhaid i'r gair *bedyddio* arwyddocau eu sefyllfa ynghanol y môr, wedi eu hamgylchu gan y muriau hyn, au canlyn gan y cwmwmwl, yn hyttrach nag un dwfr yn dyfod allan o'r un, neu daenalliadau or llall, yr hyn yn angenrheidiol a fyasai yn flinderog jawn, i'r fâth lu o bobl ar eu taith; ac fel ag y tybiais i yn anghyttunol a'r hanes ou bod yn sefyll yn, ac yn dyfod allan o'r môr ar dir sych,

Hyn am dygodd i i'r lle diweddaf o'r ysgrythur, ag y fydd yn llefaru yn uniawn gyth am natur ac ystyr yr ordinhad o Fedydd, i *Ped. iii. 20, 21.* *Hirammynd Duw yn aros yn nyddiau Noe, tray darperyd yr arch, yn yr hon ychydig, sef awyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr. Cyffelybiaeth cyfattedbol i'r bawn, fydd yr awron yn ein bachub ninnau, sef bedydd, (nid bawrw ymmaith fudreddi'r cnawd, eithr ymatteb cydwybod dda tu ag at DDUW) trwy adgyfodiad JESU GRIST.*

Yma yr ymddangosodd i fod rhai amgylchiadau yn perthyn i'r arch, ac achubiad Noe ai Deulu trwy ddwfr, ag oedd yn gyffelybiaethol o Fedydd; ag wedi i mi chwilio yr hanes, fel ag y mae wedi ei roddi gan *Fofes, Gen. vii. mi* ai cefais yn sefyll fel hyn: yr arch oedd ddychymmyg ac ordeiniad Duw, ac yr ydoedd yn lestr cau helaeth, ym mhâ un, y bu Noe ai dylwyth, a'r creaduriaid ag oedd gydag ef, dros amser megis wedi eu claddu; ac yn enwedig dyma oedd y cyflwr, pan y rhwygwyd ffynhonnau'r dyfnder mawr, ac'r agorwyd ffenestri'r

ffenestri'r nefoedd, a hwythau ynghanol y diluw hwnnw, pa un ddileodd bob un arall o'r byd. Yr oedd hyn yn ymddangos i mi, i ateb trochiad mewn Bedydd; ac nis gallafwn feddwl y byasai'r Ysbryd Glân yn ein cyfarwyddo i ystyried dwfr *llifeiriant* megis yn dal allan fessur *bâch* o'r elfen honno, yr hyn a arferir pan y tywelltir neu y taenellir ar wyneb baban. Ac fel ag yr achubwyd *Noe* a'i dylwyth trwy ddwfr; fellu y mae'r credadyn yn cael ei achub trwy Fedydd, nid o'i rinwedd eu hûn neu'n haeddianol, ond yn amlygol ac yn offerynnol. Yn y broffes oi ffydd, mae 'n gofod allan ei synediad i mewn i *GRIST* megis arch y jechyd-wriaeth; ac mae ei fedydd yn ddangosiad eglur o'i gladdedigaeth a'i adgyfodiad ef, yr hwn a fu farw dros ei bechodau, ac a gyfododd drachefn iw gyfiawnhau ef.

Ac megis ag yr adeiliadodd *Noe* 'r arch, ac yr aeth i mewn iddi mewn ufydd dod i orchymmyn Duw; fellu y bedyddier y credadyn oddi ar egwyddor cydwybod tu ag at Dduw; ie, cydwybod ddâ, hynny yw, fel ag yr oeddwn i'n meddwl, un wedi ei goleuo ai hadnwyddu.

Ac yn ôl myned fel hyn trwy'r hanes ysgrythurol o'r ordinhâd o Fedydd; mi a gefais fy hûn yn rhwym i benderfynu fod y cloriannau yn pwyso 'n fawr ar ochor credunwyr mewn oedran, megis yr unig ddull o'r ordinhâd sanctaidd honno.

Mi a wyddwn yn dda, i lawer o ddynion duwiol a dyscedig dybied yn amgen; ond nid yn beiddio galw un dŷn ar y ddaear yn athraw, a chan gofio y cytrif a raid i mi ar fyr roddi iddo ef, yr hwn a ddywedodd, *fel hyn y mae'n weddus i ni gyflawnu pob cyfiawnder*; mi fwriadais i gydsynio am dyledfwydd; ac ni chesais ar yr ymofyniad mwyaf manol, un rheswm i edifarhau o hono.

T E R F Y N.

T A I R

M A R W N A D

Ar drâ galarus Farwolaeth

Mr. William Harris,

Llaw-feddyg ac APOTHECARI yn ddiweddar
yng Nhaerfyrddyn; yr hwn a ymadawodd
a'r Fuchedd hon Hydref 19, 1755.

1 **A** M *William* mae wylo fe welyr,
A briwiau a brofyr trwy 'n bro:
Nid bychan yw'r hiraeth am *Harris*;
Och! trwm a galarus yw 'r tro!
Blaguryn mor hardd a rhagorol,
Mor weddaidd, mor firiol ei wedd,
Yn caffel oi gynnar hôff Gynnydd,
Ei dorri i ddiwtawrwydd y Bêdd.

2 Blaguryn nei Rhosyn mynwessol,
Dumynol, peraiddiol a hardd;
Godidog a hynod ei hanes,
A dyfodd yn gynnes mewn Gardd:
Mewn Gardd ag oedd isel a gwresog,
Gû dawel ag enwog drwy 'n Dôl:
Och! alar mewn llwch oer 'n llechu,
Ai wraidd yn hiraethu 'r ei ôl.

3 Y dawnys Flodeuyn pan dyfodd,
Yn beraidd fe aroglodd tra bû;
Ai Liwiau ai weddaidd Rhinweddau,
Yn glau a ddisgleiriau 'mhob Llû.

Ond

Ond och! fe ddiflannodd ar ennyd,
Ai wawr dan y gweryd a gawn,
Y Borau mor hardd ac mor hyfryd,
Ond gwywlyd a gwael y Prydnhawn!

4 Llawfeddig mor hynod yn hyno,
Mae'r newydd yn clwyfo fel Clëdd,
Hoff Wrthrych ferchiadau llawerodd,
Ynghydd yn 'Stafellodd' y 'Bedd':
Gwr jeuaingc arafaidd a gweddaiidd,
A mawr ei Amynedd a Mwyn,
Yn cael ei gymmeryd mor fuan,
Ni ellir rhoi allan y Cwyn.

5 O! pa mor drugarog oedd *Harris*
Wrth Gleision Truenus trwi 'i Ddydd;
Bû'n ffyddlon a Thirion heb Arian,
Rhoi'n rhyfedd ir Egwan 'n Rhydd;
Deallus a medrus i wella,
A buddiol tra yma bû fô:
Ai ddûll ai farweddiad yn llariaidd,
Ai Enw yn beraidd trwy 'n Brô.

6 Y Tlawd fydd alarus 'r wan,
Nid ifel ei cwynfan ai-Cri;
Waith marw Phyfygwr mor dyner,
Oedd rhyfedd ei haelder ai fri;
Ai wrefog Berthnasau agosaf,
Ai geraint anwylaf a gawn
Yn tywallt yn ddirgel ei Dagrau.
Ai Llygaid fel Llynnau fau 'n llawn.

7 Mâe'n Gyfyr, fod lle i obeithio,
Mor gryf iddo hyno mewn hëdd:
A myned o'i Enaid yn hwylys,
I'r Ddinas hardd, ddawnys ei gwëdd;
Dangosodd brùdd Alar am Bechod,
A Gofyd i ganfod fath Lû
Yn gwrthod hoff Lwybrau Sancteiddrwydd,
Gan adel yr ARGLWYDD ai Dÿ.

8 Ei Eiriau diweddaf ai Weddi,
Cyn iddo ddiffoddi yn llwyr;

Oedd bwys fawr am Rhadau Ysbrydol
Y sawl oedd bresennol a wyr :
O ! gwrando fe'n sifial yn isel,
Pan ydoedd ar adel y byw ;
" Fy ffryns 'n ddiynghan daeth Angau,
" Ym cyrchu i frawdle fy Nhw.

- 9 " Chwi 'm grasol mynwefol Berthynafau ;
" Chwi 'r cyfryw am carau 'n ddisfrâd ;
" Chwi 'm hannwyl am hollol Gyfeillion ;
" Chwi 'm glan Gymydogion am Gwlad ;
" Ystyriwch, o gwelwch fy'm gwaeledd !
" 'R'wyn tynny tu a diwedd fy'm Taith.
" Ar forio mae 'f Enaid Anfarwol,
" Yr Cefnfor Tragwyddol tra maith.

- 10 " O ! fy Enaid ai dedwydd, yw 'th Gyflwr,
" Ai Crist yw 'th Eiriolwr ath jawn,
" Ai'r Nefoedd yw 'n Hannedd dragwyddol,
" Ai'n dwyn at y Duwiol a gawn ;
" Gorchmynnaf di i rassol law Jesu,
" Fe all dy waredu dros byth ;
" Fe 'n unig yw 'm holl jechydwriaeth
" Fy'm Prynwr am gobaith dilyth.

- 11 " Gobeithiaf, hiraethaf ir eitha,
" Am fynd i Gymanfa 'Rhai Pŵr,
" Ac na fydd ir Eglwys serchoglan,
" I'm canfod tu allan ir mŵr ;
" Ag y câf fy achub trwi 'r ceidwad,
" A gellodd ei wâd ar y groes ;
" A bod gyda 'r Jesu 'n oes Oesodd,"
Ac yna gorphennodd ei Oes.

- 12 Bôd hyn o Rhagluniaeth alarus,
Er rhubydd ir dawnus ei Rŷdd,
A'r jâch, 'n enwedig a'r Jeuaingc ;
I goho na ddianc rhyw Ddŷdd ;
Awn oll o'diymmau 'n ddiamau,
Ein Tadau pa le y maent hwy ?
Ar Llygad an gwelodd fynycha,
Ni chanfydd ni ymma byth mwy.

ARALL O WAITH

BENJAMIN SIMON,

CHWEFOR 9 FEB 1756.

Dlsgybllion *Efe'w lupiaidd*, gwiw, lanwŷch a *Ge'Lnqidd*,
 Pŵr loywddawn, *A polyddaidd*, luniaidd *I.ŷ*:
 Clywch Alar trwm ac Alæth, am un o'ch Galwedigaeth,
 Tegwch ei Gymdogaeth, helæth hŷ:
 Ei ddyddiau oedd gyflurus, fel hâf i'r clâf a'r clwyfus,
 Dresnus diô:

'N ôl adfail hydraul Hydre, y Gauaf trist dymbore,
 A chwith wobrwye 'n brô:
 Ei ddyddiau ar y ddaear, dreuliai'n clustengar,
 Wiwgar wych:
 Y cleifion oll a'r clwyfus, yn rhâd bob gwan helbulus
 O'i blin anafus Nŷch.

Gwnaeth Duw e' 'n etisfeddol, o râs a doniau dynol;
 Ei haelder oedd wobrwyl, weddaidd bris:
 Er cymmaint rodder allan, yn enw'n oen wâr anian,
 Bendithion hwy ddringhaden lawer gris:
 Gwnaeth weithiau bron yn wrthiol,
 Ar lawer grâd o bobol yn ddi blê;
 'R oedd gallu Duw'n cyd weithio,
 Yn ddilys gyda 'i dŵylo, wrth roed o gwlad a thrê:
 Bu'n batrwn o ddaioni,
 I bob Apothecari, bethau cŷ:
 Cyd-ddyged y Meddygon, ai fiamlau goddogion,
 Doynt yn obeithlôn Lŷ.

Er bod ein parthau'n llawnion, oddigabl Law-feddygon
 Apothecaris mawrion, doethion daith,
 Nid yw pob un o'r rheini, 'n golygu'r prif ddaioni,
 Na i sawredd yn agweddu, yn eu gwanh;

Ond

Ond llawer un yn groyw,
 Ei eilun yw ei alw, hŷd ei fêdd:
 Nid dyna'r llwybr dâwnus,
 Yn hwyr a droediodd *Harris*, *haelionus*, *hwylus* hêdd:
 Er amled ei rinweddau,
 Ei gulni fe fawr gwynai, ar ei dranc,
 O'i fwynferch na ddanfonsai, o'i byrth fwy o athenhau
 I feingciau'r nefol fangc.

Dynessiad ei farwolaeth, o'r brig i'r bôn oedd bregerh.
 Ai eiriau yn athrawiaeth, heleath hael:
 Nid ydoedd ond ychydig, im tŷb i idde 'n debig,
 Am lynu ym mreichiau'r meddyg, mawr diffael,
 Cymmerodd Duw ef allan,
 O flaen y tristwch trwstan, ddaeth i'r Drê:
 Ni fyn y brenin Silo, iw seintian gael eu drygio
 Na 'u bleino yn ddi blê.
 'R oedd e' n tradwys gwyno
 Mor gyfglyd oedd y gweithio, yngwinllan jêr:
 Gobeithio mae 'n feddianol,
 O deyrnas anherfynol, tu fewn ir nefol gôr.

Toft gwynai trwy fawr dristwch, faint yr oerfelgarweh,
 Yn yr Eglwysydd nodwch, trwy fawr nâd
 Eu bod hwy iw eu gweled, fel y *Laodiseaid*,
 'N cweddig y bugeiliaid, yn ein gwlad,
 Ac yn dra esgeulus,
 Am roddi ymborth jachus, iw eu praidd:
 Nag yn eu dyfal wilio,
 Rhag iddynt gael eu llarpio, au hysglyfio gan y Blaidd:
 Dyfal gwynai 'n helaeth,
 Gymmaint anwybodaeth Gwlad a Thrê:
 Tywyllwch yn ymdannu,
 Ym mharthau gwlad goleuni, trueni mawr heb blê.

Eglur yr agorodd na ellir trwy weithredoedd;
 Gyrraedd caerau'r Nefoedd, hyfryd fann;
 Na ddygant enaid yno, heb eu gwir sancteiddio,
 A ffydd a hwy'n cyd-weithio, ar ein rhann:
 " Er bod hwyl fy rhodiad,
 " Yn ddrych i bob edrychiad, ebe fê,

Diegel

" Dirgel ddyn y galon,
 " Mewn cyfnewidiad ffyddlon, yw'r ffordd i'r gwych-
 " lon lê,

" Ein genedigaeth gynta,
 " Sy'n tywys pawb i ddidra, traha triff,
 " Ond yr ail enedigaeth,
 " Yw'r twr rhag ail farwolaeth, i'n helaeth uno a *Christ*"

'N ôl trefnu'n ddoeth a dehe, ei fyddol amgylchiade,
 Fel *Jacob* fe ymniawne, iw eiste 'n wiw,
 Trwy nertholl ymorcheftu, 'n wiwlan ar ei wely,
 Er garwed oedd iw faeddu, 'r poeth gryd friw;
 Dwedai o ystyr tramawr,
 Fod ganddo orchwyl pwysfawr, gar ei fron,
 Oedd fwy o werthfawrogrwydd,
 Na'r holl fyd offyd aflwydd, distadlrwydd daear don:
 Ymbaratoi yn arab,
 Gyfarfod a'r Priodfab, gwiw fâb Nêr,
 Rhag bod o'r un ddenfyddion,
 A'r anghall fwrth forwynion, ond fel y doethion pêr.

'R oedd ganddo olwg nerthol, amgen dull na chnawdol,
 Weld mae'r deyrnas nefol, oedd ei rann
 Rhod carreg burwen iddo, ac enw newydd grefio,
 Nid edwyn ond ei caffo, hyfryd fan;
 Dyfal dwys weddian,
 Yn beriadd hwyr a borau, iw einioes glyd;
 Ond etto trwm ochneidiai,
 Fod ei galon weithiau. 'n lledratta'r ôl y byd.
 O! mor braf a hyfryd,
 Oedd ei fywiol fywyd, diwyd dwys:
 Ecfampl eglur wiwlon,
 I wŷr llen a lleigion, holl ddynion gloywion glwys.

Y wlad lle mae'n gartrefu, gysuro'i lân Rieni,
 Na bo iddynt dra hiraethu, ar ei ôl
 O's Brawd o's Chwaer sy'n cwyno Duw'r nesoedd au
 cymhwyso,
 Bawb sy'n perthyn iddo, i gario'r gol;
 Bonedd a chyffredin,
 Sir *Fynwy* a *Chaerfyrddin*, mawr yw'r cwyn,

Am gymdeithas weddus, Mr. *William Harris*,

Apothecari mwyn :

I ac R o ddifri, 'n ardal Aber Gwili,

'n cwyno fydd :

Rhifedi mawr gwynfannus,

Mewn tre a gwlad yn ddilus, yn drwm alarus brÿdd.

Oed J E S U Dywyfog Duw-sant, dau wyth o flwyddi
floeddiant ;

At ugain dwy y dygant, bumtheg cant,

Deugain pump o unau, 'n ddiidwyll ar blethiadau ;

Gogoniant rhoed pob genau, ar Seiniau i'r Sant :

Y mis hydref hynnod,

Cyn y flwyddyn uchod, rhoed i'r bêdd ;

Duw roddo gyflur gwiwfydd,

Iw hawddgar wych garennnydd, boed beunydd iddynt
hêdd :

Duw a fawr gyffuro,

Bawb sy'n cwyno am dano, is y nen ;

Hefyd grâs i rodio,

Y llwybrau fu e' 'n droedio 'r wy'n mawr ddymyno,

Amen.

AC ARALL O WAITH

JOHN GARNON.

GWrandewch y Cymru haeledd, bur rinwedd beb
'r ûn,

Clywch oleu lwyr Alarnad, am ymadawiad Dŷn.
Mawr Reolwr yw *marwolaeth* ai ben lywodraeth llawn;
Fe ddigwydd i *Feddygon*, ar Dynion gorau 'u Dawn.

Phyfygwr hôff oes hygar, ai i Garchar Daiar dû;
Caed hynny cyn d'od henaint, er tristwch Ceraint cu:
Ei nesaf hôff Berthnassau, fydd bawb ai Brønnau 'n
brydd,

Mewn hiraeth mwyn am *Harris*, ddaionus yn ei ddydd.

Fe aeth Llysewyn peraid, llwyr iraidd oedd ir llawr;
Bu lydan yn blodeuo, cyn iddo wiwo ei wawr:
Da i lawer ûn dolyrus, yn felus jawn ei flâs;
Er llês ymhlith y *Llyfiau*, mae 'n eisiau mwy 'n y maes.

Daeth llawer odfa Adfyd, dan Glefyd yn ein Gwlad;
Ar ol ei gael yn *Gelain*, mae Ochain am iachad:
Lle bydde glafaidd Glwyfau, anfonai yn y fan,
Gwir Foddion o *Gaerfyrddyn*, i feithrin Gwerin gwan.

Mi glywais, mae iw goelio, nid wyf yn ffyddio yn ffôl,
Caef pawb oi Gydabyddiaeth, fawr alaeth ar ei ôl;
Yr oedd ir rhai *custyddiol* fel gwir hyfrydol frawd,
Drwy grieidd Drugareddau, ni attalian i un tlawd.

Dangosodd alar hynod, am *Bechod* mwya baich,
Rhyfeddai GRIST ai *Rinwedd*, wrth fawredd nerth ei
fraich,

A gariodd ar ei *Ysgwyddau*, y *Pawysau*, 'r *Meichiau*
Na allau llu Angylion, na Dynion oll eu dwyn.

Fe gwynodd yn ystyriol, am lawn annuwiol Lû,
Yn gwrthod Dŷd *ymweliad* y *Ceidwad* cariad cû;
Dymunodd

Dymunodd ir *Creawdwr*, eu troi ou Cyflwr câs,
Drwy grio am Drugaredd, wrth annedd Gorfedd Grâs.

Ei *Eiriau* pan aeth ymaith, oedd bŵr o obaith byw,
Arwyddion digon diogel, yn arddel 'r oedd ei Dduw ;
Ei Enaid a orchymynnodd, i fewn y Nefoedd fan ;
Gan gredu fod *Gwareddwr*, *Eiriolwr* ar ei ran.

Am Gyflwr *William Harris*, nod sail gysyrus fydd,
Dan ing a dyrnod Angau, er poen ni ffaeleu ei ffydd ;
Fe aeth ir Llŷs nefolaidd, gwiw hoffaidd iw goffhau ;
Lle mae Llawenydd hyfrydd, pŵr hefyd yn parhau.

Ei *Dâd* ai *Fam* naturiol, naws doniol nôs a dŷdd,
Ar ol eu *mhâb* heb ammau, rhed *dagrau* 'rhyd ei grydd ;
Ei Frawd ai Chwaer o fynwes, rhan cynnes ôr ūn
Cnawd,

Mae 'rhain mewn galar eglur, yn bryfur am eu brawd.

Cyffured y Rhieni, mwy dewi-am eu Dŷn,
Fe orfydd troedio'n wherw, y cam hwnnw cymmyn ūn :
Holl hiliogaeth Adda, fydd benna swyddau bŷd ;
Di yngan y daw Angau, y borau yn ei brŷd.

Er bod ei Gorph yn gorwedd, yn waeledd ūn ei wedd ;
Fe roes Ensiaml hyfryd, oi fywyd hyd ei fedd :
Caes gan Jesu cyfiawn, y goron ore ei rhiw,
Ai Enaid mewn Gorphwysfa, faith fwya, fyth i fyw.

Mis Hydref aeth ddiwetha gorphennodd yma ei ffydd,
Ar bedwar Dydd ar hymtheg, au cyfri 'n rhwydd-deg
rhydd :

[llawn ;
Y flwyddyn mil a Seithcant trwy warant llwyddiant
A phymtheg Mlwydd a Dengain yn gyfan hynny a
gawn.

*These LINES were found in his Pocket-Book
after his Decease.*

TIS Peace of Mind alone is at a Stay,
The rest mad Fortune gives or takes away;
All other Bliss by Accident debarr'd,
But Virtue oft in th' Instant a Reward;
In hardest Trials operates the best,
And more is relish'd, as the more distress'd.
Oh Happiness! to which we all aspire,
Wing'd with strong Hope and borne by full Desire,
That Ease, for which in Want, in Wealth we sigh,
That Ease, for which we labour, and we die.

*Here intomb'd lies what was Mortal of Mr. Wm.
Harris, Surgeon and Apothecary of this Town,
Native of near Pont-y-pool, Monmouthshire,
aged Twenty Seven.*

HERE Harri's, Virtues, great Example lies,
The pious, charitable, just and wise;
But how can Fame on this small Tombstone paint
The kind Physician, Kinsman, Friend, and Saint.

*Cur prematuram Mortem queramus Acerbam:
Mors matura venit cum bona Vita Fuit.*

He died on the LORD's Day Morning, Oct. 29, 1755.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100